

KOHTULAHENDID

Eraisik vs Sotsiaalkindlustusamet (3-18-544)

Selle vaidlusega seotud vaideotsus koostati veebruaris 2018 ning kohtuotsus jõudis lõpplahenduseni veebruaris 2019. Selles kohtuotsuses selgub, kas eraisikul on võimalik meediale mõeldud isikuandmete töötlemise ja avaldamise sätte alusel võimalik küsida teabevaldajalt isikuandmeid.

Sündmuste kronoloogiline järjestus

Eraisik esitas 23.12.2017 (täpsustatud 27.12.2017) Sotsiaalkindlustusametile (SKA) teabenõude, milles palus saata endale ühele riigireetmises süüdistatud isikule eripensioni maksmise lõpetamise dokument või selle puudumisel info edasimakstava eripensioni suuruse kohta. Eraisik leidis, et tal on kuni 14.01.2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 11 lõike 2 (sisu: isikuandmeid võib ilma andmesubjekti nõusolekuta ajakirjanduslikul eesmärgil töödelda ja avalikustada meedias, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega;

Edaspidi toodud õigusaktide viidete puhul on arvestatud protsessi toimumise ajaga.

andmete avalikustamine ei tohi ülemääraselt kahjustada andmesubjekti õigusi.) alusel õigus nõuda seda teavet SKA-lt.

SKA keeldus teabenõude rahuldamisest, mistõttu esitas eraisik vaide inspeksioonile. Inspeksioon leidis, et eraisikul puudus õigus saada seda teavet. Eraisiku soovitud andmed olid sotsiaalkaitse infosüsteemis, mille põhimääruse § 19 lõike 1 (tol hetkel kehtinud sõnastuse) kohaselt võimaldatakse andmekogu andmetele juurdepääs kooskõlas avaliku teabe

seadusega ja isikuandmete kaitse seadusega. Sama paragrahvi lõige 2 ütlis, et infosüsteemi kantavad andmed määratakse piiratud juurdepääsuga teabeks avaliku teabe seaduse (AvTS) § 35 lõike 1 punktide 11 ja 12 alusel. Inspeksioon oli seisukohal, et andmete saamiseks peab olema seadusest tulenev alus. Kui seadusest tulenevat alust andmete saamiseks ei ole, siis ei ole lubatud andmeid väljastada ei isikutatud kujul ega ka kujul, mis võimaldab isikut [kaudselt] tuvastada.

Eraisik leidis vaides, et kõnealused isikuandmed tuleks väljastada kuni 14.01.2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduse § 11 lõike 2 alusel. Vaides inspeksioon selgitas, et ajakirjanikel ega ka muudel isikutel ei ole õigust nõuda juurdepääsupiiranguga teavet selle sätte alusel. Nimetatud sätte alusel võib meedias andmeid avalikustada, kuid mitte teabevaldajalt nõuda (ajakirjanikel ei ole teabe saamisel suuremaid õigusi kui teistel). Kui meedia või muu isiku valduses on isikuandmeid sisaldav teave, tuli kuni 14.01.2019 kehtinud IKS § 11 lõike 2 järgi enne andmete avalikustamist hinnata, kas nende andmete vastu on ülekaalukas avalik huvi, kas avalikustamine on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ja kas selliste andmete avalikustamine võib kahjustada ülemääraselt isikute õigusi. Ehk see säte puudutas juba isiku valduses oleva teabe meedias avalikustamist.

Samuti leidis eraisik, et SKA oleks pidanud läbi viima kaalutluse avaliku ajakirjandusliku huvi ja andmesubjekti subjektiivsete õiguste vahel. Vaideotsuses selgitati, et kui küsitakse kolmandate isikute kohta käivaid juurdepääsupiiranguga isikuandmeid, siis peab teabevaldaja hindama üksnes seda, kas teabenõudjal on taotletavale teabele juurdepääsuõigus, ehk seadusest tulenev alus. Antud juhul SKA seda ka tegi ning leidis, et kuni 14.01.2019 kehtinud IKS § 11 lõige 2 ei ole pädev alus juurdepääsupiiranguga isikuandmete nõudmiseks. Samuti peab teabevaldaja enne andmete väljastamist hindama, kas teabenõudja poolt soovitud teavet on võimalik väljastada isikustamata kujul. Kui isik on tuvastatav ka siis, kui teabe väljastamisel tema isikuandmed kinni katta, on tegemist siiski isikuandmete töötlemisega, mis saab toimuda üksnes seaduse alusel või isiku nõusolekul. Antud juhul oleks isik ilmselgelt tuvastatav, kuna eraisik küsis informatsiooni konkreetse isiku kohta. Eraisik selle tulemusega ei nõustunud, mistõttu esitati kaebus halduskohtusse.

Tallinna Halduskohus

Kohus leidis oma otsuses, et eraisiku kaebus tuleb jätta rahuldamata. Kohus leidis, et soovitud teave on juurdepääsupiiranguline teave AvTS § 35 lg 1 punkti 12 alusel ning sotsiaalkaitse infosüsteemi põhimääruse § 19 lõike 2 (tol hetkel kehtinud) sõnastuse tõttu. Kohus leidis, et andmesubjekti eraelu puutumast riivavad nii teave temale pensioni maksmise lõpetamise kohta kui ka teave temale makstava pensioni suuruse kohta.

Kohus selgitas, et kui isik taotleb juurdepääsupiiranguga isikuandmeid kolmandate isikute kohta, teatab ta teabevaldajale teabele juurdepääsu aluse ja eesmärgi. Eraisik taotles juurdepääsu soovitud teabele eesmärgiga kirjutada ajakirjanduslik artikkel ning avalikustada andmed meedias. Samuti põhjendas eraisik andmete juurdepääsu soovi avalikkuse sooviga teada saada, kas kehtiv seadusandlus vajab eelarvevahendite kasutamise seisukohast muutmist.

Kohus leidis, et SKA on põhjendatult keeldunud teabe väljastamisest AvTS § 23 lg 1 p 1 alusel. Samuti leiti, et konkreetsel juhul ei olnud ühtegi õiguslikku alust selle teabe väljastamiseks.

Kohus ei nõustunud ka kaebuses toodud etteheitega, et SKA ei ole täitnud AvTS § 15 lõikest 2 tulenevat teabenõudja abistamise kohustust. SKA võttis eraisikuga ühendust teabenõude saamise järgselt, et välja selgitada juurdepääsu õiguslikku alust ja eesmärki. SKA teabenõude vastuses selgitatigi, et eraisiku näidatud eesmärgi ja alused ei viita seadusega pandud ülesande täitmisele või muule asjaolule, mistõttu oleks olnud võimalik soovitud teavet väljastada. Teabevaldaja kohustused teabenõudja abistamisel ei hõlma täiendavate eesmärkide sedastamist teabenõudja eest. SKA on lähtunud eraisiku poolt esile toodud juurdepääsu eesmärgist ja selle alusel õigesti leidnud, et taotletud andmete avaldamisest tuleb AvTS § 23 lg 1 p 1 alusel keelduda, kuna taotletava teabe suhtes kehtivad juurdepääsupiirangud ja teabenõudjal ei ole taotletavale teabele juurdepääsuõigust. SKA ei saanud eraisiku abistamisel määratleda sobivat juurdepääsu alust, kui sellist juurdepääsu alust ei esine.

Kohus nõustus seisukohaga, et kuni 14.01.2019 kehtinud IKS § 11 lõige 2 ei ole õiguslik alus soovitud teabe saamiseks. Sätte sõnastusest nähtuvalt käsitab see paragrahv isikuandmete avalikustamist, mitte juurdepääsuõigust taotletavale teabele. See lõige viitab konkreetselt isikuandmete ajakirjanduslikul eesmärgil töötlemisele ja avalikustamisele.

Selle kohtuotsuse järeldusi on võimalik üle kanda ja kasutada 15.01.2019 jõustunud IKS § 4 tõlgendamisel.

AS SmartCap teabevaldajana (3-18-1741)

Sisuliselt oli kohtuasja küsimuseks, kas AvTS § 5 lg 2 mõistes olnud eraõiguslik teabevaldaja peab avaliku ülesande täitmisega seotud teavet väljastama ka siis, kui see avalik ülesanne on teabenõude esitamise ajaks lõppenud.

Vaidluse põhiküsimuseks on, kas AS-I SmartCap oli mingil ajahetkel avalik ülesanne, mis muutis teda avaliku teabe seaduse mõistes teabevaldajaks ning kas see on relevantne ka ajal, mil teabenõue esitati ehk siis, kui AS-I SmartCap seda avalikku ülesannet polnud.

Selle kohtuasja puhul tuleb anda lühike taustaülevaate ka AS-st SmartCap, et paremini välja tuua selle kohtuasja asjaolusid.

Eesti Arengufond (Arengufond) asutati 2006. aastal Eesti Arengufondi seaduse (EAFS) alusel eesmärgiga toetada Eesti majanduskasvu, mh läbi investeerimistegevuse. Arengufond asutas 01.03.2011 tütarettevõtte AS-i SmartCap, kelle ülesandeks oli tegeleda riskikapitali investeringutega. AS SmartCap valitses 2012. aastal moodustatud riigile kuuluvat lepingulist riskikapitalifondi Early Fund II, kelle nimel investeeriti Eesti innovaatilistesse varase faasi ettevõtetesse. Arengufond ja AS SmartCap 25.08.2016 välja konkursi, et leida erafondivalitseja riigi otseinvesteringute portfellile.

Osalemiskutse kohaselt oli tulevase erafondivalitseja ülesandeks luua uus fond, hallata olemasolevaid investeringuid ja teha jätkuinvesteringuid. Valikumenetluses osutus edukaks Tera Ventures OÜ, kelle asutatud fondile anti 2017. aastal lepinguga üle otseinvesteringute portfell ja jätkuinvesteringuteks täiendava kapitali juhtimine. 29.06.2016 jõustus arenguseire seadus (ASeS), kus nähti ette Arengufondi tegevuse lõpetamine likvideerimise teel ja investeerimistegevuse üleandmine riigi loodud sihtasutusele. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi (MKM), SA KredEx ja Arengufondi kolmepoolse lepinguga anti muu

hulgas AS SmartCap aktsiad üle SA-le KredEx ja Early Fund II osakud riigile, kuigi need jäid SA KredEx kasutusse. AS-st SmartCap sai SA KredEx tütarettevõtte, kes teeb investeringuid erafondivalitseja juhitavatesse fondidesse, jätkates tegevust väikefondi valitsejana. Early Fund II ise on investoriks Tera Ventures OÜ asutatud usaldusfondis.

Sündmuste kronoloogiline järjestus

Teabenõudja esitas SA-le KredEx 16.05.2018 teabenõude, milles soovis saada koopiad dokumentidest, millega anti Arengufondile kuulunud investeerimisportfelli juhtimine üle Tera Ventures OÜ-le ja neid dokumente muutvatest dokumentidest. Samuti sooviti teavet selle kohta, kas ja kelle osas on SA KredEx või AS SmartCap andnud nõusoleku Early Fund II fondi investeerimiseks või kui nõusolek selle kohta puudub, siis tulnuks edastada otsus nõusolekust loobumise kohta. Osas, milles SA KredEx teavet ei valda, palus teabenõudja teabenõudele vastata SA KredEx omanduses olevat tütarettevõtet AS SmartCap.

SA KredEx ja AS SmartCap vastasid teabenõudele ühiselt 23.05.2018, leides, et esimene ei valda teabenõudes küsitud teavet ning teise näol pole tegemist teabevaldajaga avaliku teabe seaduse (AvTS) § 5 lg 2 mõistes. AS SmartCap leidis, et ei täida avalikke ülesandeid. Asjaolu, et AS SmartCap on SA KredEx tütarettevõtte, ei laienda talle teabevaldaja kohustusi. Isegi kui AS SmartCap oleks teabevaldaja, ei saaks talle küsitud teavet – erafondivalitseja konkursiga seotud teavet – väljastada, kuna see ei puuduta avaliku ülesande täitmist. Isegi kui tegemist oleks avaliku ülesande täitmisega, on teave kaitstud ärisaladusega.

Asjaolu, et AS SmartCap kuulub 100% riigile, ei tee teda teabevaldajaks.

Teabenõudja selle vastusega ei nõustunud ning esitas inspeksioonile vaide AS-i SmartCap esitatud teabenõude vastuse

peale. Inspeksioon leidis vaideotsuses, et AS SmartCap ei ole teabevaldaja, kuna talle ei ole pandud seaduse või haldusaktiga kohustusi, mille lõppvastustajaks oleks riik või avalik-õiguslik juriidiline isik. Isegi kui selline kohustus tulenes AS-le SmartCap EAFS-st, on tänaseks EAFS kehtivuse kaotanud ning avaliku ülesande täimine ei saa sealt enam tuleneda. Asjaolu, et AS SmartCap kuulub 100% riigile, ei tee teda teabevaldajaks. AS SmartCap ülesandeks on fondi valitsemine ja investeerimine riskikapitali fondidesse. Eraldi tuleb vaadata fondi valitsemise alast (juhtimisalast) tegevust ja investeerimist ettevõtlusesse, millega sooviti elavdada majandusalast tegevust. AS SmartCap on teabevaldaja teabe osas, mis puudutab, kuhu ja milliseid investeringuid on riigile kuuluvast varast tehtud. Teabenõudja nõudis aga teavet konkursi kohta, mille eesmärgiks oli leida fond, millesse AS SmartCap saaks investeerida, ja selle fondi valitseja. See ülesanne ei ole avalik ülesanne, vaid ettevõtte äritegevus. Avalik teave ei ole see, millistel tingimustel investeringud teostati, sh millistel tingimustel investeeriti varad Tera Ventures I Usaldusfondi.

Tallinna Halduskohus

Teabenõudja ei nõustunud vaideotsusega, mistõttu ta esitas kaebuse Tallinna Halduskohtusse. Halduskohtu 26.02.2019 otsusega rahuldati kaebus ning kohustati AS-i SmartCap täitma teabenõudja esitatud teabenõuet, arvestades võimalikke seadusest tulenevaid juurdepääsupiiranguid ning kohus tühistas inspeksiooni vaideotsuse. Halduskohus leidis, et AS-i SmartCap ei olnud teabenõude esitamise ajal seaduse või selle alusel vastu võetud õigusaktiga antud avaliku ülesande täitmist.

Avalik ülesanne saab tuleneda vaid kehtivast seadusest. Lisaks märkis halduskohus, et oluline on vaja tuvastada, kas AS SmartCap on kunagi täitnud avalikku ülesannet. AvTS § 5 lg 1 punktist 3 ja lõikest 2 tulevad olukorrad, millal eraõiguslik juriidiline isik on käsitletav teabevaldajana. AvTS ei nõua, et eraõiguslik isik säilitaks avaliku ülesande täitmisel tekkinud avalikku teavet. Samas, kui avalik teave on eraõigusli-

kul isikul olemas, st teave on tema valduses – AvTS § 4 lg 1 kohaselt tuleb teabevaldajal tagada juurdepääs tema valduses olevale avalikule teabele – on AvTS eesmärgiga kooskõlas, kui eraõiguslik isik lugeda selle teabe osas teabevaldajaks ka ajal, mil ta avalikku ülesannet enam ei täida. Teabe olemus avaliku ülesande lõppemisest ei muutu. Avalikkusele peab jääma ka võimalus vähemalt mingi aja pärast

Avalikkusele peab jääma küll võimalus vähemalt mingi aja jooksul pärast avaliku ülesande täitmise lõppemist kontrollida avaliku ülesande täitmist, kuid inspeksioonile teadaolevalt ei ole seadusandluses selgelt paigas, kui kaua seda „järelkontrolli“ võimalust saaks/võiks avalikkus kasutada.

avaliku ülesande täitmise lõppemist kontrollida. Halduskohus leidis, et Arengufond oli avalik-õigusliku juriidilise isikuna avaliku ülesande täitja (ülesanded tulid EAFS-st) ning kui investeerimistegevuse elluviimiseks asutati tüdarettevõtte AS SmartCap, siis selle ettevõtte asutamine oli otseselt seotud EAFS-s sätestatud eesmärgi ja ülesannete täitmisega. Halduskohus leidis, et AS SmartCap täitis kuni 03.05.2017 avalikku ülesannet ehk kuni investeerimisvara üleandmiseni (ASeS § 8 lg 3).

Tallinna Ringkonnakohus

AS SmartCap esitas apellatsioonikaebuse, kuid ka Tallinna Ringkonnakohus leidis, et puudub alus halduskohtu otsuse muutmiseks. Ringkonnakohus leidis, et kaebuse rahuldamine eeldab, et AS SmartCap täitis Arengufondi investeringute valitsemisel avalikke ülesandeid või kasutas seda tehes avalikke vahendeid ning teabenõudes taotletud teave puudutab selle avaliku ülesande täitmist või avalike vahendite kasutamist. Kohus leidis, et AS SmartCap oli teabenõudja soovitud teabe osas teabevaldaja AvTS § 5 lg 3 punkti 2 alusel.

Tallinna Ringkonnakohtu põhjendustes on veel märgitud, et „AS SmartCap asutati Arengufondi poolt 01.03.2011 Arengufondile kuuluva tütarettevõttena. Riigikohus on leidnud, et avaliku ülesande täitmisega AvTS § 5 lg 2 ja lg 3 p 2 mõttes võib olla tegemist ka siis, kui eraõiguslik juriidiline isik ei täida avalikku ülesannet küll enda nimel, kuid avaliku võimu kandja on ta kaasanud haldusülesande vahetusse täitmisse, jättes talle seejuures ulatusliku otsustusõiguse (Riigikohtu otsus nr 3-3-1-19-14, p 13).

Asjas ei ole esitatud tõendeid, et AS SmartCap oleks tegutsenud erineval eesmärgil või erinevatest vahenditest kui Arengufond. Kaebaja on asjakohaselt viidanud AS SmartCap kodulehel avaldatud majandusaasta aruannetele, millest nähtuvalt oli AS SmartCap ainsaks majandustegevuseks Arengufondi investeringute valitsemine ning Arengufondi nõustamine investimisküsimustes. Niisiis on õige ka kaebaja järeldus, et AS SmartCap on 100% Eesti Vabariigile kuuluv juriidiline isik, mille asutamise ja tegutsemise eesmärgiks oli Arengufondi investeringute valitsemine ning Arengufondi nõustamine seoses investeringute tegemisega, lähtudes Arengufondi avalik-õiguslikust ülesandest ja eesmärgist. Seega oli AS SmartCap poolt Arengufondi investeringute valitsemine avaliku ülesande täitmine, mitte eraõigusliku isiku poolt vabatahtlikult pakutav teenus.

Eelnevast tulenevalt ei ole oluline, kas riik paigutas raha AS SmartCap kaudu mh ka EAFS § 33 lg 41 kaudu või mitte, sest oluline on, et AS SmartCap kaudu investeeriti riigi raha avaliku ülesande täitmiseks. Ringkonnakohtu nõustus halduskohtuga, et kuni investimisvara üleandmiseni 03.05.2017 täitis AS SmartCap avalikku ülesannet riigieelarvelistest vahenditest ning selle ajani olid tal ka ülesande täitmise osas AvTS-s sätestatud kohustused. „AS SmartCap apellatsioonkaebuses esitatud arutluskäik sellest, nagu oleks AS SmartCap avalik-õiguslikku ülesannet täitev tegevus lõppenud ASeS vastuvõtmise hetkest, on kunstlik ja otseses vastuolus ASeS § 8 lg-s 3 sätestatuga.“

Kokkuvõtlikult

AvTS-i alusel on võimalik avalikku teavet küsida teabenõude korras ainult teabevaldajalt. Eraõigusliku juriidilise isiku puhul sõltub teabevaldajaks oleks AvTS § 5 lg 2 mõistes ennekõike asjaolust, kas ta täidab avalikke ülesandeid või mitte. AvTS § 5 lg 2 mõistes teabevaldajaks olek ning seeläbi ka kohustus teabenõudele vastata ja avalikku teavet väljastada sõltub asjaolust, kas eraõiguslik juriidiline isik on tol hetkel käsitatav teabevaldajana ehk kas tal on olemas avalik ülesanne. Avalikkusele peab jääma küll võimalus vähemalt mingi aja jooksul pärast avaliku ülesande täitmise lõppemist kontrollida, kuid inspeksioonile teadaolevalt ei ole seadusandluses selgelt paigas, kui kaua seda „järelkontrolli“ võimalust saaks/võiks avalikkus kasutada. Selle kohtuotsuse valguses on ka neil eraõiguslikel juriidilistel isikutel, kes kunagi olid teabevaldajad AvTS-i mõistes, kohustus väljastada AvTS § 3 lõike 1 mõistes avalikku teavet, kui see teave on sellel teabevaldajal veel olemas. Sel juhul tuleb muidugi arvestada ka võimalike juurdepääsupiirangutega.

Kaebus AKI menetluse algatamata jätmise kohta ja sellega seotud vaideotsusele (3-19-579)

Selle kohtuasja sisuks on, et kuidas käsitleda andmesubjekti esitatud pöördumist inspeksioonile – kas tegemist võib olla selgitustaotlusega või kaebusega.

Sündmuste kronoloogiline järjekord

Eraisik esitas 16.01.2019 inspeksioonile allkirjastamata elektroonilise pöördumise, mille sisuks oli: „Palun abi. Minu isiklikke andmed on ebaseaduslikke korduvalt avaldatud.“ Sellele lisaks oli ta märkinud linke mitmete elektrooniliste meediaväljaannete uudistele ja artiklitele.

Kirja lõpus oli kaebaja nimi ja kontaktandmed. Inspeksioon leidis, et tegemist on selgitustaotlusega ning sellele vastati 17.01.2019 kui selgitustaotlusele. Selles selgitati, et me üldju-

hul eraõiguslikesse, sh meedias ja ühismeedias tekkivatesse, suhetesse (privaatsus vs sõnabadus). Olukorras, kus isikul endal on võimalik oma õiguste kaitseks pöörduda otse andmete avalikustaja ja kohtu poole ning asi ei ole seotud suure hulga inimeste põhiõiguste rikkumisega (puudub avalik huvi), ei sekku inspeksioon sellesse korra- ja seaduse § 4 lõikes 2 sätestatud silmas pidades. Lisaks selgitati, millal meedia tohib isikuandmeid avalikustada isikuandmete kaitse seaduse § 4 alusel ning kuidas inimene saab enda õigusi kaitsta maine kahjustamise korral tsiviilkohtus.

Eraisik ei olnud selle vastusega rahul, mistõttu ta esitas inspeksioonile vaide inspeksiooni edastatud vastuse kohta. Esitatud vaidedokumendi sisu sisaldas väljavõtteid seadustest ning arvamusi erinevate kuriteo kvalifikatsioonide ja kohtuotsuste kohta. Kuna tegemist oli segase taotlusega, anti eraisikule korduvalt võimalusi puuduste kõrvaldamiseks tähtaegselt – ennekõike, et ta selgitaks ja põhjendaks, kuidas vastus selgitustaotlusele tema õigusi rikub. Eraisik esitas oma seisukohad hilinenult ning selle saabumisele järgneval päeval koostati vaide tagastamise otsus. Selles otsuses selgitati, et tema pöördumist läbi vaadates ei olnud kohe alust sekkuda meedia tegevusse ning vaidemenetluse käigus ei olnud ta samuti esitanud tõendeid, et ta oleks oma õigusi kuidagi kaitsma asunud. Vaidemenetluse väliselt selgitati ka, et kui tema sooviks on saada täiendavaid selgitusi, siis tuleks esitada selgitustaotlus ning kui sooviks on järelevalvemenetluse algatamist, siis esitada allkirjastatud ja tõenditega varustatud kaebus. Lisaks selgitati, et enne kaebuse esitamist peaks kaebaja ka ise kontakteeruma isikuandmete töötajaga, et enda õigusi kaitsta. Märkuseks tuleb lisada, et konkreetsel juhul eraisik ise enne inspeksioonile pöördumise esitamist meediaväljaannetega kontakti ei olnud võtnud.

Tallinna Halduskohus

Eraisik AKI vastusega ei nõustunud, mistõttu esitas ta kaebuse Tallinna Halduskohtusse. Algselt halduskohus leidis, et inspeksiooni

esitatud kaebus tuleb HKMS § 121 lg 1 punkti 1 alusel läbivaatamiseta tagastada. Halduskohus leidis, et eraisikul puudub kaebeõigus, sest selgitustaotluse vastus ning selle peale esitatud vaide tagastamine ei riku tema õigusi. Kohus leidis, et vaide tagastamine on menetlustoiming, mille peale ei saa esitada tühistamismõuet. Kaebusest ei nähtu, et vaideotsus võiks rikkuda kaebaja õigusi sõltumata vaide esimest. Kaebusest saab järeldada, et eraisiku arvates pidanuks inspeksioon käsutama tema 16.01.2019 pöördumist kaebusena, mitte selgitustaotlusena, ning eraisiku eesmärk on kohustada vastustajat tema 16.01.2019 kaebust menetlema. Eraisikul puudub ilmselgelt kaebeõigus ka inspeksiooni kohustamiseks vastata 16.01.2019 pöördumisele tema soovitud viisil (st käsitada seda kaebusena). Kohus leidis, et eraisikul on jätkuvalt võimalus esitada inspeksioonile kaebus vastavalt esitatud juhistele.

Tallinna Ringkonnakohus

Eraisik AKI vastusega ei nõustunud, mistõttu ta esitas määruskaebuse halduskohtu tagastamise määruse peale. Tallinna Ringkonnakohus leidis 08.07.2019 otsuses, et eraisikul on kaebeõigus inspeksiooni tegevuse vaidlustamisel, kuna ka halduskohus mõõnis, et eraisiku

Halduskohtu kohtuotsuse seisukohad tekitavad küsitavusi, kuna sellest lähtuvalt peaks pea igasugune inspeksiooni andmekaitse valdkonnas esitatud andmesubjekti pöördumine olema kaebus.

Ringkonnakohtu hinnangul ei saanud AKI olukorras, kus [eraisiku] pöördumises oli palutud abi seoses tema isikuandmete ebaseadusliku avaldamisega ja viidatud hulgale isikuga seotud kriminaalasja kajastavatele veebiartiklitele, eeldada, et isik soovib saada AKI-lt üksnes selgitusi oma õiguste kaitse võimaluste

kohta, mitte ei ole esitanud taotlust meediaväljaannete tegevuse suhtes järelevaamemenetluse algatamiseks. Kui AKI-le jäi pöördumise eesmärk arusaamatuks, tulnuks paluda isikul seda täpsustada. Toimiku materjalide ja kohtute infosüsteemist nähtuvate andmete pinnalt saab küll järeldada, et [eraisik] ei ole seni iseseisvalt püüdnud oma õigusi kaitsta, kuid pelgalt asjaolu, et pöördumine ei vastanud sekkumistaotlusele esitatavatele sisu- ja vorminõuetele ning täidetud ei olnud AKI poolt välja töötatud sekkumise tingimused, ei anna alust käsitada 16.01.2019 pöördumist kaebuse / järelevaametaotluse asemel selgitustaotlusena.“ Ringkonnakohus leidis, et andmesubjektil on õigus esitada kaebus nii isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) kui ka isikuandmete kaitse seaduse (IKS) alusel. Lisaks leidis ringkonnakohus, et kummaski õigusaktis ei ole sätestatud „järelevaametasutusele esitatava kaebuse vorminõudeid ega piiratud kaebuse esitamise õigust näiteks tingimusega, et andmesubjekt peab olema eelnevalt pöördunud sama nõudega otse tema isikuandmeid töötleva isiku poole, kuid see pole olnud tulemuslik.“ Ringkonnakohus leidis, et inspeksioon oleks pidanud eraisiku jaanuaris 2019 esitatud pöördumist käsitleda IKS § 28 lg 1 / IKÜM art 77 lg 1 alusel esitatud kaebusena ning ka inspeksiooni vastust ei saanud käsitleda toiminguna (st selgitustaotlusele vastamine), vaid haldusaktina HMS § 43 lg 2 ls 1 tähenduses. Ringkonnakohus tühistas halduskohtu määruse osas, milles kaebus tagastati ning see saadeti halduskohtule ettevalmistava menetluse jätkamiseks.

sooviks oli, et inspeksioon alustaks tema pöördumise alusel järelevaamemenetlust meediaväljaannete suhtes. Ringkonnakohus leidis, et eraisiku vaidemenetluses esitatud selgituste pinnalt oleks inspeksioon pidanud lahendada tema jaanuaris 2019 esitatud pöördumist mitte selgitustaotlusena, vaid kaebusena. Seetõttu oli ka vaide tagastamine õigusvastane.

Tallinna Halduskohus

Tallinna Halduskohus võttis selle järel kohtuasja menetluse ning 22.11.2019 otsusega rahuldab kaebuse. Otsusega tühistati inspeksiooni 17.01.2019 vastuskirjas sisalduv järelevaamemenetluse algatamisest ja järelevaamemenetluse raames ettekirjutuste tegemisest keeldumise otsus ning vaide tagastamise otsus. Inspeksioon pidi eraisiku kaebuse uuesti läbi vaatama. Halduskohus lähtus otsuse tegemisel eelnevalt välja toodud ringkonnakohtu seisukohtadest. Kohus leidis, et kui isikul on õigus IKS § 28 lg 1 alusel esitada kaebus inspeksioonile ning kus inspeksiooni pädevuses on ka samas valdkonnas riikliku ja haldusjärelevaameteostamine, saab avaldust, kus isik palub abi seoses tema õiguste rikkumisega, käsitada üksnes taotlusena teha kõik AKI pädevuses olevad toimingud, et selline rikkumine lõppeks. „Isik ei pea kaebuses ette kirjutama, milliseid konkreetseid järelevaametoiminguid ta vajalikuks peab. Ta ei pea ka üksikasjalikult teadma, milliste meetmete võtmine on AKI võimuses. Seda kas üldse ja kui siis milliste järelevaametoimingute tegemine kaebuses esile toodud asjaoludel vajalik on, peab AKI kaalutusõiguse alusel ise otsustama ning kui ta leiab, et mistahes tema pädevuses olevate meetmete võtmine ei ole vajalik ega otstarbekas, tuleb seda nõuetekohaselt põhjendada.“ Halduskohus leidis, et eraisiku jaanuaris 2019 esitatud kirja eesmärk oli algusest peale esitada kaebus ning märkis: „Haldusorgan ei tohi rangelt juhinduda üksnes isiku esitatud avalduse pealkirjast või soovi sõnastusest. Eelnev ei tähenda seda, et AKI oleks tingimata pidanud tekkinud olukorras kaebaja avalduses nimetatud meediaväljaannete suhtes järelevaamemenetluse algatama või mingisuguseid konkreetseid järelevaamemeetmeid rakendama, küll aga oleks tulnud

seda kaaluda ning sellest keeldumist nõuete kohaselt põhjendada. Nagu ka ringkonnakohus 8. juuli 2019 määruses tõdes, ei võimalda IKS-i alusel läbiviimine keelduda pelgalt sellele argumendile tuginedes, et isikul oleks võimalik oma õiguste kaitseks esitada tsiviilõiguslikke nõudeid tema õigusi vahetult väidetavalt rikkuvate isikute vastu.

Halduskohtu arvates sai eraisik konkreetsel juhul esitada kaebuse IKS § 28 lõike 1 alusel.

Tegelikult tulenes konkreetsel juhul kaebuse esitamise õigus IKÜM art 77 lõikest 1, kuna IKS § 28 lõige 1 on ainult kohaldatav olukorras, kus isikuandmete töötlejaks on õiguskaitsesutus. Konkreetsel juhul esitati vaidlusalune kaebus meediaväljannete suhtes, millede tegevust ei reguleeri IKS-i 4. peatükk. Selle kohtuotsuse seisukohad tekitavad küsitavusi, kuna sellest lähtuvalt peaks pea igasugune inspeksiooni andmekaitse valdkonnas esitatud andmesubjekti pöördumine (milles on ilmingud võimalikule rikkumisele) olema kaebus. Samas võib konkreetsele pöördumisele kiirem ja konkreetsem lahendus tulla ka selgituste ning soovitude andmisega, mitte järelevalvemenetluse läbi viimisega.

Dokumendihaldussüsteemi logide väljastamine (3-19-743)

Selle kohtuasja põhiküsimus on, kas dokumendihaldussüsteemis Delta tekkivad dokumendi liikumise logid on avalik teave ja kas neid on võimalik teabenõude korras välja küsida. Samuti selgub, kas kriminaalmenetluses kaitsja tegevus teabevaldajalt avaliku teabe välja küsimusel on teabenõue, mida tuleb lahendada AvTS-i järgi või tegemist on erikorraga, millele inspeksiooni järelevalvepädevus ei kohaldu.

Sündmuste kronoloogiline järjekord

Eraisik esitas 07.09.2018 Politsei- ja Piirivalveametile (PPA) teabenõude, milles taotles seoses ühe tol hetkel aktiivse kriminaalasjaga mh ühe PPA dokumendihaldussüsteemis Delta asuva

dokumendi liikumisega seotud logisid, millest nähtub dokumendi loomiseks korralduse andmine, delegeerimine, allkirjastamine jne, et seda kasutada tõendina kriminaalasjas. Veel sooviti nimekirja adressaatidest koos ametinimetustega ühe PPA e-posti aadressi listi osas.

Eraisik soovis PPA-lt dokumendihaldussüsteemis Delta asuva dokumendi liikumisega seotud logisid, millest nähtub dokumendi loomiseks korralduse andmine, delegeerimine, allkirjastamine.

PPA soovitud teavet ei väljastanud – keeldumise osas viidati kuni 14.01.2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduse § 19 lg 1 punktile 6, mille kohaselt peab isikuandmete töötleja teavitama andmesubjektile isikuandmete töötleja või tema esindaja nime ning isikuandmete töötleja aadressi ja muud kontaktandmed. E-posti listi adressaatide väljastamisest keelduti AvTS § 23 lg 2 punkti 3 alusel. Eraisik esitas PPA-le 22.01.2019 samasisulise teabenõude ning PPA keeldus 28.01.2019 selle teabe väljastamisest

PPA soovitud teavet ei väljastanud – keeldumise osas viidati kuni 14.01.2019 kehtinud isikuandmete kaitse seaduse § 19 lg 1 punktile 6.

põhjendusega, et varasemale samasisulisele teabenõudele on PPA juba vastanud.

Eraisik selle vastusega ei nõustunud, mistõttu esitas ta vaide inspeksioonile. 18.03.2019 vaideotsusega jäeti vaie rahuldamata. Vaideotsuses inspeksioon leidis, et tegemist oli

vaide esitaja kaitseõiguse realiseerimisega, mille raames kogub kaitsja täiendavaid tõendeid kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 297 tähenduses. Seega ei olnud antud juhul tegemist teabenõudega avaliku teabe seaduse (AvTS) mõistes, vaid täiendavate tõendite hankimisega KrMS-i sätete tähenduses. KrMS-i sätete osas inspeksioon järelevalvet ei teosta. Sellest hoolimata vastas PPA sellele pöördumisele kui teabenõudele. Vaidemenetluses oli PPA ka selgitanud, miks e-posti listi adressaatide nimekirja ei ole võimalik väljas-

Eraisik esitas vaide inspeksioonile. Vaideotsusega jäi vaide rahuldamata.

tada AvTS § 23 lg 2 punkti 3 alusel ning inspeksioon nõustus nende selgitustega, kui tegemist oleks AvTS-i kohase teabenõudega.

Tallinna Halduskohus

Eraisik AKI vaideotsusega ei nõustunud, mistõttu esitas ta kaebuse Tallinna Halduskohusse. Halduskohus rahuldab eraisiku kaebuse ning tühistas inspeksiooni vaideotsuse ja kohustas PPA-d väljastama dokumendihaldussüsteemis Delta asuva dokumendi liikumisega seotud logid. Halduskohus leidis, et kõnealune dokument loodi avalikke ülesandeid täites ning tegemist oli avaliku teabega AvTS-i mõistes. Samuti leidis halduskohus, et teave, mida on võimalik saada dokumendi logidest, on samuti avalik teave.

Tallinna Halduskohus leidis, et kõnealune dokument loodi avalikke ülesandeid täites ning tegemist oli avaliku teabega AvTS-i mõistes.

Halduskohus leidis, et tegemist oli teabenõudega AvTS-i mõistes. „AKI ei saanud teabe väljastamisest keeldumise õiguspärasuse osas seisukohta võtta, kuna ei teosta järelevalvet kriminaalmenetluse seadustiku nõuete täitmise üle. Halduskohus leidis, et PPA ei viidanud logide väljastamisest keeldumisel ühelegi õiguslikule alusele ning ei esitanud sellekohast põhistust. Seetõttu puudus PPA-l õiguslik alus keelduda logide väljastamisest ning samasugusele järeldusele oleks pidanud jõudma ka inspeksioon.

Tallinna Halduskohus:

“Dokumendi logide väljastamise nõude oleks kaebaja võinud esitada näiteks seoses sooviga, et välja selgitada, kes osalesid tema suhtes tõele mittevastava faktiväite – ta omastas PPA vara – esitamisel. Kui PPA oleks keeldunud logide väljastamisest, oleksid kõik muud asjaolud, va kaebaja eesmärk, olnud samad. Selles olukorras oleks AKI-l tulnud hinnata, kas tegemist on avaliku teabega ning kas PPA keeldus õiguspäraselt teabenõude täitmisest.“

“AKI ei saanud teabe väljastamisest keeldumise õiguspärasuse osas seisukohta võtta, kuna ei teosta järelevalvet kriminaalmenetluse seadustiku nõuete täitmise üle,“ Tallinna Halduskohus.

Apellatsioonid Tallinna Ringkonnakohtusse

Nii inspeksioon kui PPA esitasid halduskohtuotsuse peale apellatsioonid Tallinna Ringkonnakohtusse. Inspeksioon esitas halduskohtule mh ka märkuse, et 15.03.2019 (kolm päeva enne vaideotsuse tegemist) jõustus AvTS § 46 lõige 2, mis ütleb: „Kui Andmekaitse Inspeksioon jätab vaide rahuldamata, siis on vaide esitajal õigus pöörduda teabevaldaja vastu halduskohtusse“.

Seda seisukohta ei lisatud kohtuotsusesse ega põhjendatud, kas ning mil määral on see asjakohane konkreetsetes asjas, mida märkis ka inspeksioon esitatud apellatsioonikaebuses. Sel põhjusel ringkonnakohus leidis, et inspeksioon on kohtuasjas vastustajana valesti määratud ning muutis inspeksiooni kaasatud haldusorganiks. Ringkonnakohtu otsusega muudeti kehtetuks halduskohtu otsus osas, millega tühistati inspeksiooni vaideotsus ja menetluskulude jaotus.

Ringkonnakohtu otsuses leiti, et KrMS § 47 lg 1 punkti 1 ei saa pidada erinormiks AvTS § 2 lg 2 punkti 4 tähenduses, mis välistaks kriminaalmenetluses kaitsja esitatud dokumendinõude üle otsustamise AvTS-i normide alusel. „AvTS alusel tuleb seetõttu lahendada ka kaitsja esitatud teabenõudeid, kui teabevajadust põhjendatakse kriminaalmenetluse vajadusega. Teabevaldaja peab teabe väljastamist kaaludes võtma arvesse kaitsja erilist vajadust teavet saada ning teabenõude täit-

misest keelduda saab vaid ülekaaluka avaliku huvi korral. Avaliku teabe seaduse kohaldamist kaitsja taotluse alusel teabe väljastamisele ei välista selle § 1 ja § 4 lg 1.“

Ringkonnakohus leidis ka, et dokumendi liikumise seotud logid on avalik teave AvTS § 3 lg 1 tähenduses, kuna need tekivad avalike ülesannete täitmise käigus. Ringkonnakohus siiski märkis, et inspeksioon oleks pidanud eraisiku esitatud teabenõuet AvTS-i alusel lahendama vaidemenetluse korras. Kohtumenetluses ei suutnud PPA piisavalt põhjendada, mis oleks sobiv juurdepääsupiirangu alus nende logide puhul. Ringkonnakohus sedastas, et kuna eraisik näitas, et teave on vajalik tema huvide kaitsmiseks, tuleks teabenõue täita ka juhul, kui PPA oleks logide andmed tunnistanud asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et kui kriminaalmenetluses kaitsja küsib AvTS-i mõistes teabevaldajalt avalikku teavet, et saada kriminaalmenetluses tõendamiseseme seisukohalt tähtsust omavat teavet, siis sellekohased vaidlused on lahendatavad inspeksioonis vaidemenetluse raames. Lisaks peavad vaide esitajad arvestama sellega, et kui inspeksiooni vaideotsusega jäetakse vaie rahuldamata, siis on vaide esitajal õigus minna teabevaldaja vastu halduskohtusse. Sel juhul ei ole võimalik vaidlustada inspeksiooni vaideotsust, vaid on võimalik halduskohtus kohustamisnõude abil nõuda teabenõude täitmist